

Ikramova Kamola Shavkatovna,
*“Oila va xotin-qizlar” ilmiy-tadqiqot
 instituti tayanch doktoranti*

YOSH ER-XOTINLARDA ZIDDIYATLAR PAYDO BO‘LISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada yosh er-xotin munosabatlarining o‘ziga xos xususiyatlari, oila-nikoh aloqalarining ahamiyatli jihatlari, er-xotin o‘rtasida yuzaga keladigan ziddiyatlarning ijtimoiy-psixologik omillari keng yoritilgan. Shu bilan bir qatorda, yosh er-xotinlar o‘rtasida ziddiyatlar yuzaga kelishiga ta’sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarni aniqlash bo‘yicha o‘tkazilgan ilmiy tadqiqot ishining tahlillari keltirilgan.

Tayanch so‘zlar: hayotiy tajriba, er-xotin munosabatlari, moslashuv jarayoni, nikoh, ajrim, oilaviy ziddiyatlar, nikoh mustahkamligi, ijtimoiy-psixologik omillar, moliyaviy taqchillik.

Аннотация. В данной статье широко освещаются особенности взаимоотношений молодой пары, важные аспекты семейно-брачных отношений, социально-психологические факторы конфликтов, возникающих между супругами. Кроме того, представлен анализ научно-исследовательской работы, проведенной с целью определения социально-психологических факторов, влияющих на возникновение конфликтов между молодыми парами.

Ключевые понятия: жизненный опыт, супружеские отношения, процесс приспособления, брак, развод, семейный конфликт, стабильность брака, социально-психологические факторы, финансовый дефицит.

Annotation. In this article, the characteristics of the relationship of a young couple, the important aspects of family-marriage relations, and the socio-psychological factors of conflicts arising between the couple are widely covered. In addition, the analysis of the scientific research work conducted to determine the socio-psychological factors affecting the occurrence of conflicts between young couples is presented.

Key words: life experience, marital relationship, adjustment process, marriage, divorce, family conflict, marital stability, socio-psychological factors, financial deficit.

Kirish. Tadqiqot ishimizda ilgari surilgan asosiy muammo yosh oilalarda er-xotinlar o‘rtasida yuzaga keladigan ziddiyatlarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini aniqlashdan iborat. Bundan ko‘zlangan maqsad asosida yosh er-xotinlar orasida namoyon bo‘ladigan nizoli holatlarga ta’sir etuvchi omillar o‘rganiladi.

Yosh oilada er-xotinlar o‘rtasida ziddiyatlar yuzaga kelishiga qaratilgan diagnostika ishimiz uchun maxsus ishlab chiqilgan ijtimoiy-psixologik so‘rovnoma o‘tkazildi. Mazkur so‘rovnomada

yosh oilada namoyon bo‘luvchi turli nizolarga munosabatni tavsiflovchi holatlar keltirilgan bo‘lib, yosh oilada kuzatilishi mumkin bo‘lgan muammolar, er-xotinlar o‘rtasidagi ziddiyatlarga sabab bo‘luvchi omillar, yosh oilalarda sodir bo‘lish ehtimoli yuqori bo‘lgan ziddiyatlarning oldini olish bo‘yicha sinaluvchilarning munosabatlarini o‘rganish mumkin. Tadqiqot so‘rovnomasi sinaluvchilar guruhida o‘tkazilib, to‘plangan ma’lumotlar miqdor va sifat jihatidan tahlil qilindi hamda jadval va diagrammalarda aks ettirildi.

Ta'kidlash joizki, sinaluvchilarga so'rovnoma bir qancha javob variantlarini tanlash imkoni berilgani sababli umumiy ko'rsatkichlarda foizlar yig'indisi 100% ga teng kelmaydi.

1-jadval

Yosh oilalarda ko'p uchraydigan muammolarning namoyon bo'lishi

№	Muammolar	Tanlovlar qiymati
1	Hayotiy tajribaning yetishmasligi	43,4%
2	Moslashuv jarayonidagi qiyinchiliklar	71,3%
3	Moliyaviy taqchilik	69,8%
4	Bir-birini tushunishdagi noaniqliklar	21,8%
5	Kelishmovchiliklar	28,2%
6	Oilaning kelajagi uchun xavotirlanish	15,9%
7	Farzand tarbiyasidagi qiyinchiliklar	14,7%
8	Ijtimoiy rollarni to'liq bajarishda vaqt kamligi	33,6%

1-jadvalda keltirilgan ko'rsatkichlar yosh oilalarda ko'p hollarda yuzaga keluvchi qiyinchiliklarni aniqlash maqsadida "Yosh oilalarda qanday muammolar ko'p uchraydi deb o'ylaysiz?" deya berilgan savolning javoblaridan olingan. Natijalardan ma'lumki, sinaluvchilarning 43,4 foizi hayotiy tajribaning yetishmasligi, 71,3 foizi moslashuv jarayonidagi qiyinchiliklar yosh er-xotinlar orasida ko'pincha paydo bo'luvchi asosiy muammolardan deb hisoblashadi. Ularning fikricha, nikohga kiruvchilarning juda yoshligi, hayotda ko'p tajribalarni egallamaganligi, amaliy bilimlarning yetishmasligi, shuningdek, yangi shakllangan oilada kuzatiladigan adaptatsiya jarayonlari va unga nisbatan adekvat munosabat bildirilmasligi yosh oilalardagi er-xotinlarda muammolarga sabab bo'ladi.

Shu bilan bir qatorda, yosh er-xotinlarning 69,8 foizi moliyaviy taqchilik, 21,8 foizi bir-birini tushunishdagi noaniqliklarni tez-tez uchraydigan muammo sifatida baholashadi. Bundan ko'rinadiki, oilani iqtisodiy ta'minlashdagi qiyinchiliklar, uy-ro'zg'or xarajatlari uchun pulning yetishmasligi, er yoki xotinning o'z fikrlari, xatti-harakatlari to'g'ri idrok etilmasligi, bir-birini qo'llab-quvvatlamasliklari ularda oilaviy muammolarning namoyon bo'lishiga o'z ta'sirini o'tkazadi.

Sinaluvchilarning 28,2 foizi kelishmovchiliklar, 10,6 foizi oilaning kelajagi uchun xavotirlanish yosh er-xotinlar orasida kuzatiladigan muammolar ichida yetakchi o'rin tutishini ta'kidlashgan. Qaror qabul qilishdagi murosasizlik, bir-birining fikriga hurmat bilan qaramaslik, kelgusi hayotda nikohga xavf soluvchi omillardan tashvishlanish, ishonchsizlik hislari yosh er-xotinlar uchun oilaviy muammolar kuchayishiga olib kelishi mumkinligi tadqiqot natijalaridan ma'lum bo'ldi.

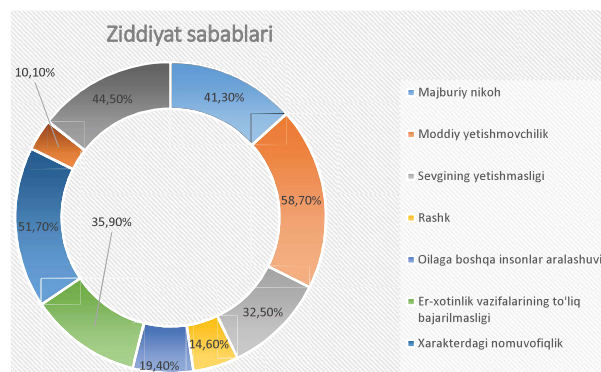
Shuningdek, yosh er-xotinlarning 14,7 foizi farzand tarbiyasidagi qiyinchiliklar, 33,6 foizi ijtimoiy rollarni to'liq bajarishda vaqtning kamligini oilada yuzaga keluvchi asosiy muammo sifatida qayd etishlari aniqlandi. Mazkur ko'rsatkichlar shuni anglatadiki, tug'ilgan farzandlar (ayniqsa, birinchi farzand)ni tarbiyalashdagi tajribaning yetishmasligi, to'g'ri tarbiya berish bilan bog'liq tashvishlanish holatlari, oila qurish bilan shakllanadigan er, xotin, ota, ona, kuyov, kelin kabi ijtimoiy rollarning ortishi, undagi mas'uliyat, vazifalarni to'liq amalga oshirish uchun vaqtning kamligi yosh er-xotinlarda bir qator muammolarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Yuqorida keltirilgan natijalardan ma'lum bo'ladiki, yosh er-xotinlar oilada ko'plab muammolar yuzaga kelishi mumkinligini qayd etishgan, ayniqsa, hayotiy tajribaning yetishmasligi, moslashuv jarayonidagi qiyinchiliklar, moliyaviy taqchilik, ijtimoiy rollarni to'liq bajarishda vaqtning kamligi boshqa omillarga qaraganda ko'proq yetakchi o'rin tutadi.

Tadqiqot davomida yosh er-xotinlarda yuzaga keladigan nizoli vaziyatlarga sabab bo'ladigan omillarni o'rganishga harakat qildik. Buning uchun ularga "Yosh er-xotinlar o'rtasidagi ziddiyatlarga, asosan, nima sabab bo'ladi deb hisoblaysiz?" savoli bilan murojaat qilindi. Mazkur savolga sinaluvchilar tomonidan berilgan javoblar miqdor va sifat jihatidan tahlil qilindi hamda 1-rasmda aks ettirildi.

1-rasmda keltirilgan natijalarga ko'ra, sinaluvchilarning 41,3 foizi majburiy nikoh, 58,7 foizi moddiy yetishmovchilik yosh oilada ziddiyatlar kelib chiqishiga ta'sir etuvchi asosiy omil ekanligini ta'kidlashgan. Mazkur ko'rsatkichlardan anglash mumkinki, yosh er-xotinlardan birining yoki ikkalasining ham nikohni o'z roziligi bilan emas, o'zgaralar talabi bilan qurishi, ularning oilaviy hayot to'g'risidagi fikrlarining boshqalar tomonidan inobatga olinmasligi, bundan tashqari, pul bilan

bog'liq yetishmovchiliklar, oilaning iqtisodiy ta'minotidagi uzilishlar oilada nizoli holatlar yuzaga kelishiga sabab bo'ladi.

1-rasm. Yosh er-xotinlar o'rtasida ziddiyatlar yuzaga kelishiga ta'sir etuvchi omillarning namoyon bo'lishi

Shuningdek, yosh er-xotinlarning 32,5 foizi sevgining yetishmasligi, 14,6 foizi rashk tufayli oilaviy nizolar kelib chiqadi deb hisoblashlari aniqlandi. Natijalardan ko'rinib turibdiki, yoshlarning bir-biriga nisbatan muhabbat hislarining yetishmasligi, sevib oila qurmaslik holatlari, notanish insonlardan asossiz rashk qilish, ishonchsizlik hislari endi shakllangan yangi oilalarda turli tushunmovchilik va ziddiyatlarga olib kelishi mumkin.

Sinaluvchilarning 19,4 foizi oilaga boshqa insonlar aralashuvi, 35,9 foizi er-xotinlik vazifalarining to'liq bajarilmasligi ziddiyatlarga sabab bo'lishini ma'lum qilishgan. Mazkur natijalardan shu narsa ayon bo'ladiki, yosh er-xotinlar oilasidagi turli holatlarga shu oilaning boshqa a'zolari aralashuvi, xususan, qaynona va kelin, qaynopa (qaynsingil) va kelin orasidagi kelishmovchiliklar, shuningdek, er yoki xotinning o'z majburiyatlarini to'la ado etmasligi, oilaviy tartib-intizomga sovuqqonlik bilan qarash kabi omillar nizolarning paydo bo'lishi va kuchayishiga zamin hozirlaydi.

Shu bilan birga, yosh er-xotinlarning 51,7 foizi ziddiyatlar yuzaga kelishiga xarakterdagi nomuvofiqlik, 10,1 foizi mustaqillikka intilish, 44,5 foizi oilaga nisbatan mas'uliyatni his qilmaslik holatlari ta'sir o'tkazadi, deb javob berishgan. Natijalardan ko'rinib turibdiki, nikohlanuvchi yoshlarning fe'l-atvoridagi xilma-xillik, ikki insonning xarakteridagi tafovutlar, mustaqil yashash istagi, itoat qilishni xohlamaslik, oilani muqaddas deb bilmaslik, javobgarlikni o'z bo'yniga olmaslik

kabilar oilaviy nizolarning kelib chiqishiga turtki bo'ladi.

Yuqorida keltirilgan ko'rsatkichlardan ta'kidlash joizki, yosh er-xotinlar o'rtasida nizoli holatlarning yuzaga kelishiga turli omillar o'z ta'sirini o'tkazadi. Xususan, ular orasida majburiy nikoh, moddiy yetishmovchilik, xarakterdagi nomuvofiqlik, oilaga nisbatan mas'uliyatni his qilmaslik singari holatlar yetakchi o'rinda turadi.

Tadqiqot davomida yosh er-xotinlarda kuzatilishi mumkin bo'lgan ziddiyatlarning oldini olish bo'yicha ishtirokchilarning munosabatlari o'rganildi. Shu nuqtayi nazardan ularga "Er-xotinlar orasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ziddiyatlarning oldini olish uchun nimalarga e'tibor berish zarur?" degan savol bilan murojaat qilindi. Mazkur savolga sinaluvchilar tomonidan berilgan javoblar miqdor va sifat jihatidan tahlil qilindi hamda quyidagi jadvalda aks ettirildi.

2-jadval

Yosh er-xotinlar o'rtasida ziddiyatlarning oldini olish bo'yicha bildirilgan munosabatlar tahlili

№	Chora-tadbirlar	Tanlovlar qiymati
1	Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash	60,1%
2	Oila haqida to'g'ri tasavvurlarni hosil qilish	41,5%
3	Erta nikohlarga barham berish	87,8%
4	O'zaro hurmat hissini shakllantirish	32,3%
5	Vaziyatga oqilona baho berishga o'rgatish	15,2%
6	Yoshlarni ish bilan ta'minlash	56,9%
7	Er-xotinlarda stressga bardoshlilikni rivojlantirish	19,7%
8	Shaxslararo munosabatlarni yaxshilash	25,3%

2-jadvalda keltirilgan natijalarga ko'ra, sinaluvchilarning 60,1 foizi yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash, 41,5 foizi oila haqida to'g'ri tasavvurlarni hosil qilish, 87,8 foizi erta nikohlarga barham berish yosh oilalarda ziddiyatlar yuzaga kelishining oldini olishda samarali yechim bo'lishini ta'kidlashgan. Mazkur natijalardan anglash mumkinki, ota-ona va kattalar tomonidan o'spirinlarda katta hayotda zarur bo'lgan ko'nikmalarning shakllantirilishi, oila atalmish dargoh to'g'risida tayanch bilimlar

berilishi, ularda mas'uliyat, sadoqat, vafo hislarining tarkib toptirilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, tadqiqot ishtirokchilarining katta qismi yosh oilada sodir bo'ladigan ziddiyatlarning asosini erta nikoh deb hisoblab, mazkur holatlarga barham berish nizolarning ham oldini olishga ta'sir ko'rsatishini qayd etishgan.

Shu bilan birga, yosh er-xotinlarning 32,3 foizi o'zaro hurmat hissini shakllantirish, 15,2 foizi vaziyatga oqilona baho berishga o'rgatish, 56,9 foizi yoshlarni ish bilan ta'minlash ziddiyatlarning oldini olishga zamin hozirlashini ma'lum qilishgan. Natijalardan ko'rinib turibdiki, yosh er-xotinlarda o'zaro hurmat hissini tarkib toptirish, yuzaga kelgan tushunmovchiliklarda aql bilan ish tutishga o'rgatish, salbiy hissiyotlarga berilmaslik, ikkinchi tomon fikrlarini qabul qilish, shuningdek, oilada moddiy yetishmovchiliklar kuzatilmaligi uchun yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish kelgusida turli oilaviy ziddiyat va kelishmovchiliklarning oldini olishga yordam berishini ta'kidlashgan.

Sinaluvchilarning 19,7 foizi er-xotinlarda stressga bardoshlilikni rivojlantirish, 25,3 foizi shaxslararo munosabatlarni yaxshilash kabi jihatlarni aynan oilaviy nizolarning oldini oluvchi bosh omillar deb bilishadi. Bundan shuni anglash mumkinki, psixologik-emotsional zo'riqlashlarga nisbatan chidamlilikni oshirish, salbiy his-tuyg'ular ta'sirini pasaytirish, oilaning boshqa a'zolari bilan o'zaro munosabatlarni ijobiy tomonga o'zgartirish, yangi muhitga moslashishga ko'maklashish kabi jihatlarda yosh er-xotinlarning nizolashuvchanlik darajalarini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Natijalardan ma'lum bo'ladiki, yosh er-xotinlar oilaviy nizolarning oldini olish bo'yicha turlicha munosabatlarni bildirishgan, xususan, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash, oila haqida to'g'ri tasavvurlarni hosil qilish, erta nikohlarga barham berish, yoshlarni ish bilan ta'minlash kabi omillar boshqa chora-tadbirlarga nisbatan ko'proq samaraliligini ta'kidlashadi.

Umuman olganda, yosh er-xotinlarning oilada kuzatilishi mumkin bo'lgan muammolar, er-xotinlar o'rtasidagi ziddiyatlarga sabab bo'luvchi omillar, yosh oilalarda sodir bo'lish ehtimoli yuqori bo'lgan ziddiyatlarning oldini olish bo'yicha bildiradigan munosabatlari bir-biridan farq qiladi, bu esa ularning yashash sharoiti, ijtimoiy muhiti, hayotiy tajribasi, ijtimoiy-psixologik xususiyatlari bilan izohlanilishi mumkin.

Yosh er-xotinlar o'rtasida ziddiyatlar namoyon bo'lishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan omillardan biri sifatida nizoli xulq-atvor shakllari belgilab olingan. Shu nuqtayi nazardan, mazkur ikki hodisa o'rtasidagi aloqadorliklarni o'rganishdan oldin sinaluvchilarda nizoli xulq-atvoriga moyillikning qay darajada tarkib topganini aniqlab olish maqsadga muvofiqdir. Ushbu vazifani amalga oshirish maqsadida K.N.Tomasning "Shaxsning konfliktli xulq-atvoriga moyilligini diagnostika qilish" metodikasi tanlab olindi. Mazkur metodika yosh er-xotinlarda kuzatiladigan nizoli xulq-atvor shakllarini aniqlash imkonini berib, ushbu xususiyatning raqobat, hamkorlik, murosaliilik, tortishuvdan qochish, moslashuvchanlik ko'rinishlarida namoyon bo'lish jihatlari o'z ichiga qamrab oladi.

3-jadval

Toshkent shahridagi yosh er-xotinlarda nizoli xulq-atvor shakllari bo'yicha tafovutlarning namoyon bo'lishi

Shkalalar nomi	Sinaluvchilar	O'rtacha qiymat	t (Student mezon qiymati)	p (Ishonchli-lik darajasi)
Raqobat	Er	10,12	2,93	p>0,05
	Xotin	9,87		
Hamkorlik	Er	9,17	2,08**	p≤0,01
	Xotin	11,64		
Murosaliilik	Er	8,98	3,11*	p≤0,05
	Xotin	10,37		
Tortishuvdan qochish	Er	11,77	-2,67	p>0,05
	Xotin	13,87		
Moslashuvchanlik	Er	8,36	2,46*	p≤0,05
	Xotin	11,78		

So'rovnoma tanlab olingan sinaluvchilar guruhida o'tkazilib, natijalar hududlar kesimida alohida miqdor va sifat jihatidan tahlil qilingan. Dastlab Toshkent shahrida istiqmot qiladigan yosh er va xotinlarda kuzatiladigan konfliktli xulq-atvorga moyillik darajalariga e'tibor qaratilib, ushbu so'rovnoma bo'yicha qayd etgan natijalari hamda tafovutli jihatlari quyidagi jadvalda aks ettirilgan.

Jadvalda (3-jadval) keltirilgan ko'rsatkichlarga ko'ra, hamkorlik bo'yicha yosh oilalardagi er-xotinlarning natijalari qiyosiy o'rganilganda, ular o'rtasida ahamiyatli farqlar aniqlandi ($t=2,08$; $p\leq 0,01$). Mazkur ko'rsatkichlar shuni anglatadiki, oilaviy munosabatlarda yuzaga keladigan nizoli holatlarda turmush o'rtog'ining manfaatlarini hurmat qilish, ziddiyatlar kuchayib ketishining oldini olish, shaxslararo munosabatlarda ijobiy qaror qabul qilish jarayonlari Toshkent shahrida yashaydigan yosh oilalardagi ayollarda erkaklarga qaraganda ko'proq namoyon bo'ladi. Oila rahbarlarida esa bunday holatlar qolgan sinaluvchilarga qaraganda kamroq kuzatilishi tadqiqot natijalari orqali tasdiqlandi.

Murosaliilik bo'yicha yosh oilalardagi er va xotinlarning natijalari o'rtasida ahamiyatli tafovutlar kuzatildi ($t=3,11$; $p\leq 0,05$). Buni shunday izohlash mumkinki, erkaklar va ayollar o'rtasida ziddiyatli vaziyatlar yuzaga kelganda ulardagi kelishuvga asoslangan xulq-atvor shakllari o'zaro farq qilib, nikoh-oila munosabatlarida yuzaga kelgan kelishmovchiliklarda murosali yo'lini qidirish, sherigining emotsional holatiga e'tibor qaratish, vaziyatni yengil hal qilishga intilish kabi

holatlar ayol kishilarda erkaklarga nisbatan ko'proq namoyon bo'ladi.

Moslashuvchanlik bo'yicha yosh er-xotinlarning ko'rsatkichlari taqqoslanganda, ushbu qiymatlar orasida ahamiyatli farqlar mavjudligi kuzatildi ($t=2,46$; $p\leq 0,05$). Ko'rsatkichlardan ma'lumki, nizoli holatlarda juftiga yon bosish, mojaroning oldini olishga harakat qilish, turmush o'rtog'ining manfaatlarini ustun qo'yish, uning emotsional holatini to'g'ri tushunish xususiyatlari erkak kishilarga nisbatan ayollarda yuqoriroq kuzatilishi aniqlandi.

Natijalardan ma'lum bo'ladiki, tadqiqot jarayonida Toshkent shahrida istiqomat qiladigan yosh er-xotinlar natijalari o'rtasida raqobat, tortishuvdan qochish bo'yicha ahamiyatli farqlar kuzatilmadi. Bundan ko'rish mumkinki, turmush davomida paydo bo'ladigan ziddiyatli holatlarda umr yo'ldoshi bilan agressiv munosabatda bo'lish, qasd olishga intilish, shuningdek, bahs-munozaradan qochish, tortishishni xohlamaslik darajalari er-xotinlik ijtimoiy rollarida tubdan farq qilmaydi va bir xil tarzda namoyon bo'ladi.

Yuqoridagi ko'rsatkichlar asosida ta'kidlash mumkinki, Toshkent shahrida yashovchi yosh er-xotinlarda kuzatiladigan nizoli xulq-atvor shakllarining ayrim turlari er-xotinlik ijtimoiy rollari kesimida ahamiyatli tarzda tafovutlanadi, shu jumladan, hamkorlik, murosaliilik, moslashuvchanlik kabi jihatlar sezilarli ravishda bir-biridan farq qiladi. Mazkur so'rovnoma Navoiy viloyatidagi yosh er-xotinlarda ham o'tkazilib, ularning qayd etgan ko'rsatkichlari 2-jadvalda ifodalangan.

4-jadval

Navoiy viloyatidagi yosh er-xotinlarda nizoli xulq-atvor shakllari bo'yicha tafovutlarning namoyon bo'lishi

Shkalalar nomi	Sinaluvchilar	O'rtacha qiymat	t (Styudent me- zoni qiymati)	p (Ishonchlilik darajasi)
Raqobat	Er	12,74	-2,38	$p>0,05$
	Xotin	11,14		
Hamkorlik	Er	12,47	1,78	$p>0,05$
	Xotin	13,96		
Murosaliilik	Er	10,23	2,57*	$p\leq 0,05$
	Xotin	11,71		
Tortishuvdan qochish	Er	10,52	3,37*	$p\leq 0,05$
	Xotin	13,36		
Moslashuvchanlik	Er	9,93	-2,09	$p>0,05$
	Xotin	10,81		

Jadvalda (4-jadval) qayd etilgan natijalarga binoan, murosallilikning namoyon bo'lishi bo'yicha Navoiy viloyatida yashovchi yosh er-xotinlar o'rtasidagi ko'rsatkichlarda ahamiyatli farqlar mavjudligi aniqlandi ($t=2,57$; $p\leq 0,05$). Mazkur ko'rsatkichlar shuni anglatadiki, oilaviy hayotda kuzatiladigan muammoli vaziyatlarga nisbatan vazmin munosabatda bo'lish, turmush o'rtog'i bilan kelishuvni ta'minlash, ikki tomonga ham mos keluvchi qaror qabul qilish bilan vaziyatni yumshatishga harakat qilish kabi holatlar ayollarda erkak kishilarga qaraganda ko'proq namoyon bo'ladi.

Tortishuvdan qochish bo'yicha yosh oilalardagi er-xotinlarning ko'rsatkichlari o'zaro taqqoslanganda, ushbu qiymatlar orasida ahamiyatli tafovutlar mavjudligi kuzatildi ($t=3,37$; $p\leq 0,05$). Natijalardan ma'lumki, mojaroli jarayonda o'zining huquqlarini himoya qilishni istamaslik, nizoning mavjudligini tan olmaslik, qaror qabul qilishda ishtirok etmaslik, o'z fikrini bildirishdan bosh tortish, bahslashishni xohlamaslik holatlari ayol kishilarda erkaklarga nisbatan yuqoriroq namoyon bo'lishi kuzatiladi.

Qayd etish joizki, tadqiqot natijalarida Navoiy viloyatida istiqomat qiluvchi yosh er-xotinlar o'rtasida raqobat ($t=-2,38$; $p>0,05$), hamkorlik ($t=1,78$; $p>0,05$), moslashuvchanlik ($t=-2,09$; $p>0,05$) xususiyatlari bo'yicha ahamiyatli farqlar aniqlanmadi. Bundan ma'lum bo'ladiki, turmush tarzi davomida nizoli vaziyatlarda umr yo'ldoshi bilan tortishishni davom ettirish, har ikki shaxs uchun manfaatli qaror qabul qilish, yon bosishga

intilish darajasi jinslar kesimida bir xil tarzda namoyon bo'ladi.

Natijalardan ayon bo'ladiki, Navoiy viloyatida yashovchi yosh er-xotinlarda kuzatiladigan nizoli xulq-atvor shakllarining ayrim toifalari bo'yicha er-xotinlik ijtimoiy rollari jihatidan ahamiyatli farqlar mavjud, jumladan, mazkur holatni murosallilik, tortishuvdan qochishning ifodalanishida yaqqol ko'rish mumkin. Shu bilan bir qatorda, Xorazm viloyatida istiqomat qiladigan yosh oila vakillarining ushbu so'rovnoma bo'yicha qayd etgan ko'rsatkichlari esa 3-jadvalda ifodalangan.

Jadvalda (5-jadval) aks ettirilgan natijalarga ko'ra, hamkorlikning namoyon bo'lishi bo'yicha yosh oilalardagi er-xotinlar natijalari o'rtasida ahamiyatli tafovutlar qayd etildi ($t=2,16$; $p\leq 0,01$). Mazkur ko'rsatkichdan anglash mumkinki, Xorazm viloyatidagi yosh oila qurgan ayollarda turmush o'rtoqlariga qaraganda ikkala tomonning shaxsiy manfaatlarini nizoni keltirib chiqargan muammodan ustun qo'yish, yechim topishda faol ishtirok etish, o'zi va umr yo'ldoshining istagini qondirish maqsadida harakat qilish, ochiqdan ochiq fikr almashish ko'proq kuzatiladi. Erkaklarda esa bunday holatlar ayollarga nisbatan kamroq kuzatilishi tadqiqot natijalari orqali aniqlandi.

Moslashuvchanlik bo'yicha yosh er-xotinlarning natijalari solishtirilganda, ushbu qiymatlar orasida ahamiyatli farqlar mavjudligi kuzatildi ($t=2,24$; $p\leq 0,05$). Ko'rsatkichlardan ma'lumki, ziddiyatli holatlarda nizolashuvchi tomonni mavjud holatga "ko'ndirish", moslashtirish hamda shu yo'l orqali o'zining ham muayyan manfaatlarini himoya

5-jadval

Xorazm viloyatidagi yosh er-xotinlarda nizoli xulq-atvor shakllari bo'yicha tafovutlarning namoyon bo'lishi

Shkalalar nomi	Sinaluvchilar	O'rtacha qiymat	t (Styudent mezon qiymati)	p (Ishonchlilik darajasi)
Raqobat	Er	9,18	2,62	$p>0,05$
	Xotin	9,11		
Hamkorlik	Er	12,56	2,16**	$p\leq 0,01$
	Xotin	14,19		
Murosallilik	Er	11,58	3,21	$p>0,05$
	Xotin	12,67		
Tortishuvdan qochish	Er	9,21	2,14	$p>0,05$
	Xotin	10,42		
Moslashuvchanlik	Er	9,07	2,24*	$p\leq 0,05$
	Xotin	13,53		

qilish, yarashib ketish uchun barcha imkoniyatni ishga solish, turmush o'rtog'i bilan bo'lgan munosabatlarni saqlab qolish va barqarorlashtirish, maqsadga erishish uchun o'z manfaatining qisman amalga oshmasligiga rozi bo'lish xususiyatlari yosh oilalarda erkaklarga nisbatan ayollarda yuqoriroq ifodalanishi aniqlandi.

Xulosa. Natijalardan ko'rinadiki, tadqiqot jarayonida Xorazm viloyatida yashaydigan yosh oiladagi er-xotinlar o'rtasida raqobat ($t=2,62$; $p>0,05$), murosallilik ($t=3,21$; $p>0,05$), tortishuvdan qochish ($t=2,14$; $p>0,05$) bo'yicha ahamiyatli tafovutlar qayd etilmadi. Bundan anglash mumkinki, oilaviy hayotda ziddiyatlar paydo bo'lganda

turmush o'rtog'i bilan bahsli munosabatda bo'lish, kelishib ish qilish, munozaraga borishni istamaslik darajalari er-xotinlik rollari kesimida o'zaro yaqqol farqlanmasligi tadqiqot natijalari orqali qayd etildi.

O'tkazilgan so'rovnoma natijalari asosida xulosa qilish mumkinki, yosh er-xotinlarda oilaviy munosabatlarda kuzatiladigan ziddiyatli vaziyatlarda nizoli xulq-atvor shakllari turli darajalarda namoyon bo'lib, shaxs xatti-harakatlarida bevosita aks etadi. Turmush davomida konfliktli xulq-atvorga moyillik darajalarining ifodalanishi va uning kechishi bo'yicha yosh er-xotinlar bir-biridan farq qiladi, ushbu holatni hududlar va ijtimoiy rollar kesimida aniqlangan natijalar bevosita tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Зайцева Т.В. Факторы и условия супружеской удовлетворенности браком: дилемма двойной идентичности // Семейная психология и семейная терапия. – № 1, 2017. – С. 3–12.
2. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. – Киев: изд-во Ун-та. 1990. – 192 с.
3. Келли Дж. Психология личности: теория личностных конструктов. – Санкт-Петербург, 2000. – 356 с.
4. Винивидова Е.П. Структура понимания конфликтной ситуации молодыми супругами с разным стажем совместной жизни: диссертация ... канд. психол. наук [Место защиты: Кур. гос. ун-т]. – Б. м., 2012. – 130 с.
5. Дзагоев А.К. Молодая семья в современных условиях: На материале Республики Северная Осетия-Алания. Автореф. дис. канд. соц. н. – Москва, 2000. – 42 с.
6. Орлова И.Н. Социально-психологическая готовность студенческой молодежи к созданию семьи. – Санкт-Петербург, 2013. – 130 с.